

організацій. Міськкоми і райкоми комсомолу, які повинні були стати головним координаційним центром розвитку науково-технічної творчості молоді, проявляли в цій справі пасивність, чекали вказівок зверху. Не проявляли активності комітети комсомолу і в засіданнях координаційних рад НТТМ. Робота в них обмежувалася тільки присутністю їх членів. Характерним явищем для багатьох партійних та комсомольських організацій в їх звітах про діяльність центрів НТТМ, молодіжних органів управління були приписки, прагнення видати бажане за дійсне, що заважало розвитку цієї важливої для молоді справи. Незважаючи на те, що чисельність центрів НТТМ, особлива в другій половині 80-років, в Україні помітно зростала, багато з них не мали найнеобхіднішого: власного приміщення, транспорту, засобів зв'язку. Мрією для них була обчислювальна техніка, відповідна інформаційна база. Без належної уваги з боку координаційних рад НТТМ залишалась проблема матеріально-технічного забезпечення центрів через систему Держпостачу.

Таким чином, демократична за своїм змістом участь творчої молоді в управлінні виробництвом в умовах командно-адміністративних методів організації цієї важливої сфери суспільного життя давала певні позитивні результати. Тисячі юнаків та дівчат, беручи участь в управлінні виробництвом, вчилися цій важливій справі, розвивали в собі організаторські здібності, що певною мірою сприяло швидкому їх адаптуванню у нових ринкових відносинах: розпочинали свою власну справу, ставали менеджерами у сфері малого і середнього бізнесу. Разом з тим, досвід минулих років показав, що там, де проявляється прагнення нав'язати систему залучення молодих людей до управління виробництвом при збереженні командно-адміністративних методів управління господарством країни в цілому і підприємств зокрема там вона не діє ефективно, гальмує процес виробництва, шкодить вихованню молоді. Перехід економіки до ринкових відносин, поява нових форм господарювання, розвиток демократичних основ в організації і розвитку виробництва повинні ліквідувати ці недоліки, сприяти широкому залученню творчої молоді до управління цією сферою суспільного життя.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі - ЦДАГО України). - Ф.7. - Оп.20. - Спр. 47. - Арк. 28; 2. Там само. - Спр.1339. - Арк. 85; 3. Там само. - Оп. 18. - Спр. 2051. Арк. 54-56; 4. Молодёжь и научно-технический прогресс. - К., 1987. - С.20; 5. Там само; 6. Там само. - С. 15; 7. ЦДАГО України. - Ф.7. - Оп. 18. - Спр. 2051. - Арк. 58; 8. Научное творчество студентов. - М., 1984. - С. 110

К. І. Левчук

МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІННИЧЧИНИ (1985-1991РР.)

Право громадян України на створення громадських організацій для захисту своїх прав та свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних потреб та інтересів гарантовано Ст. 35 Конституції України. На початок 1999 року в Україні було зареєстровано майже 24 тис. громадських організацій, з яких більш ніж 700 є молодіжними. 68 молодіжних об'єднань мають статус Всеукраїнських, а 674 - І регіональних.¹

За Радянського Союзу монополією на молодіжний рух володів комсомол, який з середини 20-х років був єдиною офіційно визнаною молодіжною організацією в Україні. Він розглядався як самодіяльна громадсько-політична організація молоді, активний помічник і резерв партії. В Статуті КІТРС, прийнятому на XXVII з'їзді партії весною 1986 року, підкреслювалось, що "ВЖСМ працює під керівництвом Комуністичної партії Радянського Союзу. Робота місцевих організацій ВЖСМ направляється і контролюється відповідними республіканськими, крайовими, обласними, окружними, міськими та районними партійними організаціями".²

З середини 80-х років починається новий етап в розвитку молодіжного руху в Україні, який безпосередньо пов'язаний із проголошенням політики демократизації та гласності. Він полягав у намаганні утримати партійний контроль за діяльністю неформальних молодіжних об'єднань та груп, які почали виникати серед молоді як своєрідна форма протесту проти формалізму та бюрократизації комсомолу. Зокрема Вінницький обком КПУ інформував ЦК КПРС про те, яким чином контролюється ідеологічна спрямованість самодіяльних організацій. У 1988 році в області нараховувалось біля 1,5 тис. самодіяльних формувань та клубів за інтересами, з яких 280 виникло в 1985-1988 роках. Серед них найчисельнішими були об'єднання суспільно-політичного, художньо-мистецького, спортивно-оздоровчого напрямків. Відповідним відділом обкому було детально проаналізовано діяльність неформальних об'єднань "Берег", "Ключ", "Зустріч з 10-ю музою", "Студія-5", фольклорно-етнографічної експедиції "Поділля", клубів любителів самодіяльної пісні, фантастики, рок-музики. З їх керівниками була проведена зустріч в обкомі ЛКСМ України.

Своєрідною особливістю цих об'єднань була аморфність, відсутність організаційних структур, програм і статутів. На той час не була відпрацьована правова база діяльності неформальних об'єднань, які мали змогу легалізувати свою діяльність тільки під патронажем "традиційних" організацій - комсомолу, профспілок, творчих спілок. Маючи необхідну матеріально-технічну базу, розгалужений штат звільнених працівників, комсомол намагався очолити молодих неформалів. Було створено добровільне товариство по будівництву МЖК, міський центр науково-технічної творчості молоді (НТТМ), мережа військово-патріотичних клубів, які готували молодь до служби в збройних силах СРСР, виховували підростаюче покоління в дусі патріотизму та інтернаціоналізму. На початку 1989 року в місті Вінниця налічувалося 10 військово-патріотичних клубів. Серед них найбільшими були "Ленінець", який нараховував 320 чоловік, "Купол" - 260, клуб при СШ №7 - 120, "Поєдинок" - 78, Патріот - 60 чоловік. У клубах перебувало 1350 курсантів, з яких 65 відсотків склали школярі, 25 відсотків - студенти ПТУ та технікумів, 10 відсотків - робітнича молодь.⁴ Клуб "Ленінець" об'єднував у собі ідеологічний, фізкультурно-спортивний, соціологічний центр, був центром дозвілля для навколишньої молоді. В рамках цього об'єднання працювали клуби любителів фантастики, інтернаціональних зв'язків, сучасної музики; секції боротьби самбо і дзюдо, китайської гімнастики, туризму.⁵

31 березня 1988 року було створено міське молодіжне об'єднання підліткових клубів "Позиція". Об'єднання було створене з метою підвищення суспільно-політичної та соціальної активності молоді, широкого залучення підростаючого покоління до наукової, технічної творчості, організації дозвілля. На початку 1989 року до складу об'єднання входили клуби надлегких літальних апаратів, транспортних засобів, радіоелектроніки та комп'ютерної техніки, військово-технічний клуб "Купол", клуб юних моряків "Бригантина" та ін. Виховною роботою було охоплено 800 дітей та підлітків. У 1988 році на розвиток "Позиції" міський комітет комсомолу виділив 120 тис. карбованців.⁶ У 1989 році було виділено 300 тис карбованців.⁷

Процеси демократизації та гласності сприяли підвищенню соціальної активності молоді. Намагання комсомолу спрямувати роботу з молоддю виключно в сферу відпочинку та дозвілля виявилися марними. Соціально-політична ситуація в Україні в 1989 році ускладнюється. На початку червня 1989 року в Україні діяло 47 тис. неформальних самодіяльних об'єднань, з яких суспільно-політичної направленості - 6957, культурно-історичної - 1460, екологічної - 1946, художньо-розважальної - 10859, фізкультурно-оздоровчої - 6124, спортивно-технічної - 4239, колекційно-збирацької - 685 та 14 політизованих організацій: Український культурологічний клуб, Українська народно-демократична ліга, Громада, Спадщина, Товариство реабілітації політв'язнів, Комітет за відродження української автокефальної православної церкви, Українсько-гельсінська спілка (УГС) тощо.⁸ Політизовані об'єднання поширювали свій вплив по всій

Україні. Так УГС, яка була створена у Львові в квітні 1988 року, через рік мала свої відділення в 9 областях України, в тому числі у Вінницькій області.¹⁰ Починаючи з літа 1989 р по травень 1990 р., в більшості областей України, в тому числі на Вінниччині, виникають осередки Спілки Незалежної Української Молоді (СНУМ), члени якої відкрито заявляють про свої антикомуністичні погляди і розпочинають активну роботу серед молоді.¹¹

Політизації неформального молодіжного руху сприяло проведення установчого з'їзду Народного Руху України за перебудову, який відбувся восен^ 1989 року. Своєрідно проходило становлення структур НРУ на Вінниччині. В травні 1987 року на основі дискусійної групи, яка стихійно склалася у Вінницькому педінституті, виник філософський клуб "Істина". Він об'єднував молодих викладачів, студентів вузу. У клубі намагалися знайти відповідь на болючі проблеми нашого суспільства, шукали шляхи їх розв'язання. Ідея створення Народного комітету сприяння перебудові виникла на початку і 1988 року і викликала категоричне заперечення в обкомі партії. Незважаючи на це, 16 листопада 1988 року на дискусії "Актуальні проблеми боротьби з бюрократизмом і світоглядний, соціально-політичний, економічний і морально-психологічний портрет бюрократа" було проголошено створення Народного фронту, який згодом, під впливом Спілки письменників України, змінив назву на Народний Рух.¹² Новостворені громадські та молодіжні організації активно боролись за уподобання молоді. В 1990 році тільки 30 відсотків студентів вінницьких вузів (згідно із соціологічними дослідженнями) відносилися з симпатією до КІТРС¹³

Всі ці події відбувалися на тлі різкого падіння авторитету та чисельності комсомолу. ЛКСМУ на 1 січня 1985 року об'єднувала 6718 тисяч юнаків та дівчат, а на 1 липня 1991 року - лише 3416 тисяч осіб¹⁴ Стрімке падіння чисельності комсомолу спостерігається в усіх регіонах України. За 1989 рік чисельність комсомольської організації міста Вінниці зменшилась на 10 тисяч чоловік. На 25 відсотків скоротився вступ в члени ЛКСМУ, особливо серед робітників¹⁵, 3 січня по листопад 1990 року чисельність міської комсомольської організації стала меншою на 9 тисяч чоловік. Під час звітів та виборів перестало існувати більше 70 первинних комсомольських організацій¹⁶

Різке зменшення чисельності ЛКСМУ було викликане кількома причинами. Комсомол України перебував у фінансовій та політичній залежності від компартії України. Система підбору номенклатурних кадрів для комсомолу виключала саму можливість прояву несанкціонованої "зверху" активності. Намагання організаційно охопити всю молодь, формалізм та бюрократія в управлінні, обмеження ініціативи низових ланок спілки породжували бездіяльність та байдужість серед комсомольців. Спроби реформувати комсомол дали виключно косметичний ефект. На XXVI з'їзді, який відбувся у червні 1990 року, була прийнята постанова про зміну назви організації - ЛКСМУ(молодь за демократичний соціалізм). У жовтні - грудні 1990 року ряд обласних (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська) та міських (Вінницька) комсомольських організацій на конференціях змінили назви та прийняли Статuti. На позачерговій спільній конференції Вінницької міської та районних організацій ЛКСМУ(МДС), яка проходила 17 жовтня 1990 року, відзначалось, що в складі спілки сьогодні є люди з соціал-демократичними, анархо-синдикалістськими, комуністичними поглядами. Тому згадка в назві про комуністичну направленість спілки звужує соціальну базу організації.¹⁷ Було взято курс на поступову деполітизацію молодіжної спілки, яка має зосередити зусилля на виконанні функцій молодіжної профспілки - часткова оплата пугівок, матеріальна підтримка заходів молоді та акцій милосердя. Комсомол мав перетворитися на організацію за інтересами, яка значну увагу приділятиме роботі з воїнами-інтернаціоналістами, об'єднанням екологів та будівництву МЖК. Конференція прийняла постанову, згідно з якою Вінницька міська організація ЛКСМУ(МДС) змінює назву на Демократичну Спілку Молоді Вінниці (ДСМВ)¹⁸, залишаючись у складі комсомолу. У виступі на конференції першого секретаря Вінницького обкому

ЛКСМУ(МДС) М.Коваль відзначалось, що єдино реальною політичною силою, з якою співпрацює комсомол, залишається Комуністична партія. СНУМ не стільки виражає інтереси молоді, скільки виконує програму тих політичних сил, які фінансують, підтримують і які стояли біля витоків цієї організації.¹⁹

Логічним завершенням кризи, що поглиблювалась в ЛКСМУ(МДС), став XXVII з'їзд спілки, який відбувся у вересні 1991 року. На з'їзді було прийнято постанову про припинення існування ЛКСМУ(МДС) і створення принципово нової організації - Спілки молодіжних організацій України (СМОУ). Основна мета СМОУ - сприяння самореалізації молодої людини, її соціальному захисту, вираженню інтересів членів організації. Діяльність СМОУ спрямована на згуртування молоді на побудову суверенної демократичної України, на участь молоді у формуванні та реалізації державної молодіжної політики, на створенні умов для участі молоді у вирішенні власних проблем, в тому числі шляхом підтримки і розвитку молодіжного підприємництва.²⁰

Таким чином, домінуючу роль у молодіжному середовищі в 1985-1991 роках відігравав комсомол. Незважаючи на політичну заангажованість, яка привела спілку до краху, фінансові можливості, підтримку з боку держави та партійних структур, розгалужений бюрократичний апарат, в центрі і на місцях не створювались умови для активної молодіжної політики. Молодіжні організації, альтернативні комсомолу, виникли на хвилі критики існуючої на той час політичної системи. Проголошуючи метою своєї діяльності боротьбу за незалежність України, вони використовували енергію молоді виключно в руслі політичної боротьби (участь в мітингах, пікетах, студентське голодування в Києві в жовтні 1990 року). Здобуття Україною незалежності в серпні 1991 року призвело до різкого зменшення соціально-політичної активності молоді, що не могло не відбитись на популярності політизованих молодіжних організацій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1.Поточний архів Центру інновацій та розвитку. м.Київ. Зведені дані про чисельність громадських організацій. Січень 2000р.; 2. XXVII съезд Коммунистической партии Советского Союза. 25 февраля - 7 марта 1986 г. Стенографический отчет. - М., 1986. - С.642; 3.Державний архів Вінницької області (далі-ДАВО). -Ф. П-136.- Оп. 84.-Спр. 122.- Арк. 44; 4. ДАВО. - Ф.П-399. - Оп. 19. - Спр.19.- Арк.49; 5.Там само. - Арк.50; 6.ДАВО.- Ф.П- 399.- Оп.19,- Спр. 18 - Арк.4; 7.Там само.- Арк..75; 8.Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі- ЦДАГО України).- Ф.1.- Оп.32.- Спр.2658.- Арк.76; 10.Там само.- Арк.77; П.Головенько В.Л., Корнієвський О. А. Український молодіжний рух: історія та сьогодення. - К. 1994. - С.78; 12.Мулява В.С. Від філософського клубу до Руху і Народної партії України.// Студентський вісник. Інформаційний бюлетень осередку НРУ(Історичний факультет ВДП). - Вінниця, 1990.- №1. - С.1; 13.ДАВО.- Ф.П-136.- Оп.88.- Спр.1.- Арк..85; 14.Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХ столітті. - К., 1997. - С.98; 15.ДАВО.- Ф.П-399.- Оп.19.- Спр. 17.- Арк.62; 16.ДАВО.- Ф.П-399.- Оп.20.- Спр. 1.-Арк.6; 17.Там само.-Арк.7; 18.Там само.-Арк.32; 19.Там само.- Арк. 18; 20.Статут Спілки Молодіжних Організацій України// Молодіжний рух в Україні: довідник.Ч. I - К.. 1998. - С.119.

Т.С. Пашиніна

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО РУХУ (1991-2001 РР.)

Як відомо, молодіжна політика - це частина соціальної політики будь-якої держави, яка перш за все спрямована на інтеграцію молоді в суспільство.

Багато досліджень останніх років, з одного боку, ідеалізують, а з іншого - принижують роль молоді в політичних процесах країни.

Тому для прогнозування молодіжних процесів необхідні знання реальної ситуації, вивчення інтересів і цілей, пріоритетів і прагнень молодих українців, мотивів їхньої поведінки з урахуванням конкретно-історичних умов, в яких вона формується.

Ми не претендуємо на остаточні висновки щодо молодіжних проблем. Спробуємо лише проаналізувати ті зміни, які сталися з нашою молоддю в умовах ринкової економіки.

Якщо розглянути це питання з огляду на той історичний проміжок часу, який